

▲ Koncert primášky a houslové virtuosky Barbory Botošové, 16. 7. 2020, Brno. Foto MRK – Eva Mazárová

Výběr z přehledu veřejné činnosti Muzea romské kultury za rok 2020

Zkrácená verze výroční zprávy, která je v plném znění na webových stránkách Muzea romské kultury www.rommuz.cz/vyrocní-zpravy

Bohdana Kuzmová
Křepinská

MRK V ROCE 2020 V ČÍSLECH

NÁVŠTĚVNOST

celkem: 12 626 návštěvníků

z toho:

1 407 návštěvníků stálé expozice Příběh Romů

2 141 návštěvníků veřejných akcí (www.rommuz.cz/cs/o-muzeu/vyrocní-zpravy/)

8 372 návštěvníků památníků Lety u Písku a Hodonín u Kunštátu

706 návštěvníků vzdělávacích programů

KRÁTKODOBÉ VÝSTAVY

Lavutara. Cestami romských muzikantů a jejich písní

8. 5. 2019 – 3. 5. 2020; prodlouženo do 14. 2. 2021

Kurátoři: Matyáš Dlab, Anna Babjárová; externí kurátoři: Zbyněk Andrš, Gejza Horváth

▲ Lavutara. Cestami romských muzikantů a jejich písní, 2019, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský

Primárním cílem výstavy bylo přiblížit fenomén romské hudby na příkladu lokální romské hudební tradice jako autentické, žité kultury se svými specifiky, událostmi, osobnostmi a skupinami. Výstava má ambici zprostředkovat přímý kontakt mezi návštěvníkem a vystavovanou hudební kulturou s důrazem na originální médium – zvuk, a to v podobě bohatého objemu prezentovaných záznamů a oficiálně

vydaných nosičů, a zejména také formou živých hudebních vystoupení romských osobností a skupin. Ideovým východiskem výstavy bylo vytvářet podněty pro pozitivní konfrontaci romské a neromské kulturní scény, zejména pak scény brněnské. Výstava seznamuje s výsledky původního terénního průzkumu romské hudby v městě Brně v období od poválečných let do současnosti. Na základě konkrétního výzkumu výstava usilovala zachytit obecnější aspekty romské hudby.

Doprovodný program k výstavě

Kurátorské prohlídky

29. 4.–30. 4. Komentovaná prohlídka výstavou s jedním z kurátorů, Gejzou Horváthem (online)

27. 6. Komentované prohlídky výstavou s jedním z kurátorů výstavy, romistou Zbyňkem Andršem (v rámci festivalu Ghettofest)

▲ Komentovaná prohlídka výstavou s jedním z kurátorů výstavy, romistou Zbyňkem Andršem (v rámci festivalu Ghettofest), 27. 6. 2020. Foto MRK – Eva Mazárová

Hudební workshopy pro školy

Bašav upre! Rozjed' to!

Edukační program pro školy k výstavě. Interaktivní a hravá forma žáky seznámila se základními fakty a příběhy týkajícími se romské hudby.

▲ Hudební workshop *Už jsi vyráběl píšťalku?*, 13. 2. 2020, Brno. Foto MRK – Martin Cáb

Hudební workshopy pro veřejnost

13. 2. Už jsi vyráběl píšťalku?

Workshop pro děti i dospělé s hudebnicí Markétou Lisou zaměřený na výrobu hudebních nástrojů, konkrétně píšťalek z mrkví, kalimb ze dřeva a sponek na vlasy, štěrchátek z ořechů.

12. 3. Romské tance

Workshop romských tanců s Monikou Balogovou a Amaro Records pro ženy a děti.

21. 5. Cesta ke kořenům tance

Hledání společných kořenů romského tance a flamenca s renomovanou romskou tanečnicí a zpěvačkou Veronikou Kačovou a Janou Šafaříkovou.

Hudební program

29. 4. Koncert k prodloužení výstavy Lavutara: Zdeněk Lázok, Lucie Bikárová a Roman „Zorba“ Horváth (livestream)

27. 6. Komponovaný program Večer romských písničkářů – Gejza Horváth, Roman „Zorba“ Horváth a Feri Barkoci (v rámci festivalu Ghettofest) (livestream)

Summer stage II – Hudební léto v Muzeu romské kultury série letních koncertů věnovaných tématu budování památníku holokaustu Romů a Sintů v Letech u Písku.

VÝBĚR Z VÝSTAV MIMO BUDOVU MUZEA

Bienále *Ve věci umění – Pojd' blíž*

22. 7.–15. 11. 2020

Galerie hlavního města Prahy a II. patro Městské knihovny v Praze Muzeum zapůjčilo na výstavu soubor sedmi olejomalb Bo-

▲ Zahájení *Bienále Ve věci umění – Pojd' blíž* v Galerii hlavního města Prahy (GHMP), v pozadí obrazy *Míly Doleželové* ze sbírek MRK, 21. 7. 2020, Praha. Foto MRK – Adam Holubovský

▲ Zahájení *Bienále Ve věci umění – Pojd' blíž* v GHMP, 21. 7. 2020, Praha. Foto MRK: Adam Holubovský

humily („Míly“) Doleželové. Bienále organizovala iniciativa pro současné umění tranzit.cz ve spolupráci s Galerií hlavního města Prahy (kurátoři: Vít Havránek a Tereza Stejskalová). Ve výstavě se dále objevili romští umělci jako Robert Gabris, Selma Selman nebo videospot s Editou Stejskalovou. K bienále vyšel průvodce s medailony jednotlivých umělců a katalog *Pojd' blíž* – antologie textů k bienále. Mimo již zmiňovaných romských umělců zastoupených ve výstavě se v katalogu objevily kresby slovenského módního návrháře, výtvarného umělce a finalisty TOP 16 televizní soutěže *MasterChef Česko 2020* Pavla Berkyho.

FUTUROMA

4. 9.–16. 10. 2020

Villa Romana, Florencie (Itálie)

Kolektivní výstava romských umělců v kurátorském konceptu Daniela Bakera prezentovaná v prestižním výstavním prostoru galerie Villa Romana ve Florencii, která umělcům Robertu Gabrisovi a Malgorzate Mirga-Tas nabídla v roce 2020 i rezidenční pobyty. Výstava, která se představila ve stejném autorském zastoupení na Benátském bienále v roce 2019, organizovaná European Roma Institute for Arts and Culture (ERIAC), čerpá z prvků afrofuturismu, zkoumá roli současného romského umění v definování a reflexi romské kultury a nabízí nové reinterpretace. Na výstavě byla prezentována tři umělecká díla autorů Jána Berkyho, Markéty Šestákové a Alfreda Ullricha z fondu výtvarného umění MRK.

Nový památník v Letech

15. 9.–18. 10. 2020

Moravská zemská knihovna, Brno

Kurátor: Petra Svobodová

Putovní výstava představuje návrhy vzešlé z mezinárodní krajinářsko-architektonické soutěže o návrh Lety u Písku. Památník holokaustu Romů a Sintů v Čechách (AS). Nový památník a expozice v Letech by měly uctít památku obětí holokaustu Romů a Sintů, připomínat, informovat, vzdělávat a podnítit diskusi o minulosti, ale zároveň o současné

společenské situaci a taktéž se i zabývat tématy diskriminace menšin a lidských práv obecně. Do soutěže se přihlásilo 42 návrhů z ČR i ze světa (Velká Británie, Španělsko, Japonsko, Kanada aj.). Odborná porota soutěže v čele s architektem Josefem Pleskotem vybrala návrh Jana Sulzera a Lucie Vogelové z ateliéru Terra Florida, v. o. s. a Jana Světlíka, Vojtěcha Šedého a Filipa Šefla z Ateliéru Světlík. Vernisáž proběhla dne 15. 9. v konferenčním sále knihovny za přítomnosti jejího ředitele Tomáše Kubíčka. Proslovu se ujala Jana Horváthová, Anna Míšková (za porotu AS Lety) a Jan Světlík (za vítězný tým architektů). Na závěr byl pokřtěn katalog soutěžních návrhů.

► Ředitelka MRK při přestřihnutí stuhy při křtu katalogu k výstavě návrhů krajinářsko-architektonické soutěže na nový památník v Letech, 15. 9. 2020, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský

▼► Zahájení výstavy Nový památník v Letech v Moravské zemské knihovně, 15. 9. 2020, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský

VYBRANÉ AKCE PRO VEŘEJNOST

26. 6. Ghettofest

Jako každý rok připravilo v rámci festivalu Ghettofest vlastní nabitý program také Muzeum romské kultury. Jeho součástí byly komentované prohlídky výstavy Lavutara: Cestami romských muzikantů a jejich písní či workshop Rozjeď to s beatboxem! Večer završil komponovaný program, který představil živoucí legendu romské hudební scény Gejzu Horvátha a mladého písničkáře a muzikanta Tibora Židu. Návštěvníky čekalo povídání o tom, jak vznikala moderní romská hudba a mimořádný hudební zážitek v prostředí zahrádky kavárny Beng!

Summer stage

23. 7. Aroma sound Funky (livestream)

30. 7. Gipsy Strings Teplice (livestream)

▲ Koncert hudební skupiny Gipsy Strings Teplice v rámci Summer stage MRK, 30. 7. 2020, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský

▲ Koncert funkové skupiny Aromasound v rámci Summer stage MRK, 23. 7. 2020, Brno. Foto MRK – Eva Mazárová

6. 8. Cimbálová kapela Ivana Heráka

Houslový virtuózní a primáš se svou výjimečnou kapelou (livestream)

▲ Koncert cimbálové skupiny Ivana Heráka v rámci Summer stage MRK, 6. 8. 2020, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský

13. 8. Milan Kroka band

Všestranný umělec a legenda romského popu (livestream)

▲ Koncert popové skupiny Milan Kroka band v rámci Summer stage MRK, 13. 8. 2020, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský

27. 8. Tomáš Botlů

Hvězda slovenského funku poprvé v Muzeu romské kultury (livestream)

▲ Koncert funkového hudebníka Tomáše Botlů a jeho skupiny v rámci Summer stage MRK, 27. 8. 2020, Brno. Foto MRK – Robin Stria

AKCE V ONLINE PROSTORU

Z důvodu pandemické situace a uzavření se muzea veřejnosti přenesli pracovníci muzea některé akce do virtuálního prostředí.

■ **1. sezóna podcastů MRK na téma: Holokaust Romů a Sintů v Čechách a na Moravě – památník Lety u Písku. Cesta k památníku**

◆ **16. 7. Protektorátní historie tábora v Letech u Písku. Co víme o protektorátní kapitole tábora? S historičkou Annou Míškovou a pamětníky Janem Hauerem a Čeňkem Růžičkou**

◆ **23. 7. Archeologie holokaustu – Co prozradil archeologický výzkum letského tábora? S docentem Pavlem Vařekou**

◆ **30. 7. Poválečné kapitoly tábora v Letech u Písku – Jak se vyvíjí vztah k paměti? S historiky Dušanem Slačkou a Renou Berkyovou**

◆ **6. 8. Boj za uctění památky obětí, 90. léta, Jožka Miker, Miroslav Brož, Čeněk Růžička**

◆ **13. 8. Hodonín u Kunštátu s vedoucím současného památníku Radovanem Krhovským**

◆ **27. 8. Vzdělávání o holokaustu s muzejní pedagožkou Evou Dittingerovou**

◆ **4. 9. Krajinářsko-architektonická soutěž k památníku Lety – Jak se hledá architektura místa paměti? S historikem umění Rostislavem Koryčánkem**

◆ **11. 9. To jsou těžké vzpomínky – Jak vzniká životní knižní dílo? S historičkou a muzeoložkou Janou Horváthovou**

■ **22. 10. On-line výstava Nový památník v Letech**
On-line verze výstavy, která prezentuje výsledky krajinářsko-architektonické soutěže na budoucí podobu památníku.

■ **19. 11. Srdce moravského Manchesteru. Procházka po Cejlu a okolí**

Malá virtuální ochutnávka z komentované procházky Srdce moravského Manchesteru s historičkou Petrou Svobodovou, kterou připravilo odborné oddělení, byla zpřístupněna formou videa na Youtube a Facebooku muzea.

■ **7. 12. Panenky Jolanka a Gejza vypráví pohádku O mulo**

Lektorské oddělení natočilo své první video přístupné online. Noví průvodci pro dětské návštěvníky, panenky Jolanka a Gejza, v něm zvou do Muzea romské kultury a také vyprávějí pohádku, stínové divadlo, na motivy povídky Iliny Ferkové Živý, nebo mrtvý z knihy O mulo!

■ **10. 12. Online koncert Jana Bendiga**

Koncert hvězdy popu, Jana Bendiga „z obýváku“ pro Muzeum romské kultury.

■ **15. 12. Vánoční koncert**

Živé vysílání vystoupení hudebních seskupení Trio Carlos Manouche a Roman Horváth kvartet v Muzeu romské kultury. V průběhu akce došlo také již k tradičnímu ocenění nejlepších či dlouholetých pracovníků muzea.

▲ Livestream vánočního koncertu MRK – Trio Carlos Manouche pod vedením sintského hudebníka Karla Vlasáka, 15. 12. 2020, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský

PŘIPOMÍNKA HOLOKAUSTU. PÉČE O PIETNÍ MÍSTA

PIETNÍ AKT V MUZEU ROMSKÉ KULTURY

Připomínka prvního hromadného transportu Romů a Sintů z protektorátu Čechy a Morava do koncentračního tábora v Auschwitz II-Birkenau, který byl vypraven z Brna dne 7. 3. 1943. Zazněly vzpomínky Růženy Danielové, pro-

jevy osobností z kulturního a politického života a v neposlední řadě byla v premiéře představena nová autorská píseň, která vznikla k připomínce holokaustu Romů a Sintů *Dukhade apsa* / Bolestné slzy v podání Barbory Bagárové.

▲ Starosta městské části Brno-sever Martin Maleček a historik MRK Dušan Slačka pokládají společně věnec k uctění památky obětí romského holokaustu v rámci pietního aktu muzea, sedící první zprava primátorka města Brna Markéta Vaňková, 5. 3. 2020, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský

Na pietní shromáždění navázalo kladení památných kamenů *Stolpersteine* v Žebětíně na rohu ulic Ostrovačická a Klobouček. Zde byl vchod do oblasti tzv. Kolonky, kde před válkou žili místní Romové; většina z nich hrůzy holo-

kaustu nepřežila. Na žebětínské radnici pokračovala připomínka ještě diskuzí s Katjou Demnig, jednou z iniciátorek projektu *Stolpersteine*.

▲ Diskuze s Katjou Demnig, jednou z iniciátorek projektu *Stolpersteine* na Radnici MČ Brno-Žebětín, 5. 3. 2020, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský

► Pokládání kamenů *Stolpersteine* v Brně-Žebětíně na místě vchodu do někdejší romské kolonie zvané Kolonka, 5. 3. 2020, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský

HODONÍN U KUNŠTÁTU. PAMÁTNÍK HOLOKAUSTU ROMŮ A SINTŮ NA MORAVĚ

Vzhledem k pandemii onemocnění COVID-19 byla návštěvnická sezóna zahájena až 11. 5. Alespoň část akcí v letním období se podařilo uskutečnit. Krátce po otevření, v sobotu 16. 5., muzeum nabídlo dvě komentované prohlídky s historičkou Annou Míškovou. Po každé z těchto prohlídek byl návštěvníkům promítán nově vytvořený videoklip k písni *Dukhade apsa* (Bolestné slzy) v podání zpěvačky Barbory Bagárové a za doprovodu Marka Baloga – píseň byla vytvořena pro památník v Hodoníně u Kunštátu a šlo o první veřejné promítání videoklipu.

Další akcí pro veřejnost byla připomínka Památného dne romského holokaustu 2. 8., během níž proběhla speciální komentovaná prohlídka pro občany Hodonína u Kunštátu, a na ni navázala projekce videomedailonů pamětníků romského holokaustu z produkce MRK – Odtud nemáte žádné návrat.

PIETNÍ AKT V HODONÍNĚ U KUNŠTÁTU

▲ Pietní akt k uctění památky obětí holokaustu Romů, 20. 8. 2020, Hodonín u Kunštátu. Foto MRK – Adam Holubovský

Nejdůležitější akcí sezóny byl každoročně pořádaný pietní akt k připomínce hromadného odsunu Romů a Sintů z tzv. cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu do Auschwitz II-Birkenau roku 1943. Proběhl za účasti celé řady významných osobností politické reprezentace, pamětníků, historiků a dalších. Na provizorním hřbitově na Žalově u této příležitosti promluvil romský pastor Matěj Nový, jehož rodina byla jednou z těch, které zasáhla nacistická perzekuce během II. světové války.

V září proběhl Den v památníku. Kromě komentovaných prohlídek byl připraven i program pro rodiny s dětmi – workshop na téma romských přezdivek. Workshop byl tematicky spojen s osobou sintskeho boxera Johanna Trollmanna, a předjímal pozdější večerní program, kdy se v amfiteátru Infocentra odehrálo divadelní představení *Cikánský boxer* se skvělým Filipem Tellerem v hlavní roli. Po představení následovala speciální noční komentovaná prohlídka zaměřená na tradiční víru Romů v posmrtný život a duchy zemřelých, kterou vedli etnoložka Eva Mazárová a zástupce pozůstalých Antonín Lagryn.

Pro sezónu 2020 byly v památníku pro návštěvníky instalovány tři výstavy:

V Baráku dozorců – výstava výsledků Studentské soutěže Emílie Machálkové a Karla Holomka pro studenty AVU a HAMU inspirovaná tématem připomínky romského holokaustu; V Baráku vězňů výstava archeologických nálezů z průzkumu, který proběhl na místě bývalého tzv. cikánského tábora v Letech u Písku v roce 2017. A roll-upová putovní výstava muzea *Genocida Romů v době II. světové války*.

LETY U PÍSKU. PAMÁTNÍK HOLOKAUSTU ROMŮ A SINTŮ V ČECHÁCH

Muzeum mělo v průběhu roku 2020 mnoho práce s realizací a vyhodnocením mezinárodní krajinářsko-architektonické soutěže o návrh Lety u Písku. Památník holokaustu Romů a Sintů v Čechách. Mimo mnohá další jednání se 3. 9. konal za přítomnosti MRK a autorů vítězného návrhu v obci Lety kulatý stůl se zastupiteli obce Lety a občany taktéž přilehlých obcí. Byla zde představena koncepce vítězného návrhu a současně i jeho začlenění do krajiny. Jednalo se o další ze série participativních setkání ke vzniku budoucí podoby památníku v Letech u Písku a prezentaci za přítomnosti společnosti ONplan lab a zástupců vítězů AS Lety.

▲ Pietní akt k uctění památky obětí holokaustu Romů, 20. 8. 2020, Hodonín u Kunštátu. Foto MRK – Adam Holubovský

PIETNÍ AKT V LETECH U PÍSKU

Pietní akt v Letech u Písku se konal náhradním termínem v památný den holocaustu Romů 2. 8., organizátorem akce byl již tradičně Výbor pro odškodnění romského holocaustu v čele s jeho předsedou panem Čeňkem Růžičkou. Za Muzeum romské kultury se zúčastnili vedoucí Odborová, ekonomicko-provozní náměstkyně Monika Prokešová, která společně s Jánem Šariským položila vě-

nec k uctění památky obětí protektorátního tzv. cikánského tábora. Muzeum romské kultury také zajišťovalo hudební část programu. Projev za MRK pronesla vedoucí Oddělení vztahů s veřejností Alica Sigmund Heráková.

◀▲ Pietní akt k uctění památky obětí holocaustu Romů, 2. 8. 2020, Lety u Písku. Foto MRK – Adam Holubovský

CENTRUM ROMŮ A SINTŮ V PRAZE

Muzeum romské kultury zahájilo v roce 2020 realizaci projektu, který byl podpořen Norskými fondy za účelem vzniku nového specializovaného pracoviště s názvem Centrum Romů a Sintů (dále CRPS) v Praze. CRSP tak ztraktivní nabídku hlavního města pro návštěvníky a potvrdí roli Prahy coby mimořádné kulturní metropole. Pražské pracoviště, které má sídlo v prvorepublikové dejvické vile, navazuje na výsledky práce MRK v Brně jak v oblasti vědy a výzkumu romských dějin, tak na poli živé kultury.

PROJEKT KONCEPTU EXPOZICE PRO PAMÁTNÍK LETY U PÍSKU

Anna Míšková

Muzeum romské kultury začalo v roce 2018 připravovat výstavbu nového památníku v Letech u Písku, který bude věnován připomínce holocaustu Romů a Sintů v Čechách. Součástí chystaného památníku bude také expozice v návštěvnickém centru, která bude návštěvníky informovat o historii místa a širších kontextech. Přípravu této expozice se rozhodla podpořit Mezinárodní aliance pro připomínání holocaustu (International Holocaust Remembrance Alliance), což zaměstnancům muzea umožnilo navštívit různé instituce a diskutovat s odborníky, aby získali co nejvíce podnětů pro tvorbu samotné expozice v Letech.

Projekt byl nazván „Koncept expozice pro památník Lety u Písku“ a kladl si za cíl získat co nejvíce zkušeností, know-how a dobré praxe pro připravovanou expozici památníku Lety u Písku. Jako partnera si muzeum zvolilo Falstad Centrum v Norsku, které je zároveň také partnerem norského projektu na stavbu památníku v Letech. V projektu byly zapojeny dvě pracoviště Muzea romské kultury – odborné oddělení v zastoupení historiků Anny Míškové a Dušana Slačky a lektorské oddělení v zastoupení edukátorek Lenky Sedláčkové, Moniky Křivánkové a Veroniky Kolaříkové.

Grant byl koncipován jako dvouletý, přičemž v prvním roce projektu (červenec 2019 – červen 2020) byly naplánovány cesty do zahraničí, které měly účastníkům přinést

▲ Historik Dušan Slačka s tzv. rozšířenou realitou v památníku Falstad, Norsko. Foto MRK – Lenka Sedláčková

zkušenost z rozdílných institucí, konzultace s místními odborníky i cennou inspiraci. Primárně jsme hledali variabilitu institucí, kdy některé měly být památníky přímo na místě paměti, další muzea či instituce vzniknuvší ve městech či na místě, které s příběhem instituce nemá až tolik společného. Dále nás zajímalo místo, kde se utrpení přímo odehrálo, a které později „upadlo v zapomnění“. Jako památníky, které vznikly přímo na místě paměti, jsme vybrali Muzeum Auschwitz-Birkenau v Polsku (*Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau*), Památník Flossenbürg v Německu (*KZ-Gedenkstätte Flossenbürg*), Falstad centrum v Norsku (*Falstadsenteret*), Památník 22. července v Oslu (*22. juli-SENTERET*) a ostrov Utøya v Norsku. Jako instituce, které vznikly ve městech, které nebyly přímo dějištěm utrpení, jsme vybrali památník Romů a Sintů zavražděných během nacismu v Berlíně (*Denkmal für die im Nationalsozialismus ermordeten Sinti und Roma Europas*), Památník zavražděných Židů v Berlíně (*Denkmal für die ermordeten Juden Europas*) a Centrum pro studium holocaustu v Norsku (*HL-SENTERET, Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter*). Do spolupráce s některými institucemi Muzeum romské kultury vstupovalo už na základě dřívějších kontaktů a dlouhodobějšího sledování jejich činnosti. Zajímala nás také zkušenost známých paměťových institucí, jejichž výstavy jsou často uváděny jako inspirativní pro jiné instituce a výstavní projekty. Na začátku projektu byly vybrány ještě památník Yad Vashem v Izraeli a Muzeum a památník holocaustu ve Washingtonu (*United States Holocaust Museum and Memorials*), ale bohužel z důvodu pandemie nemoci COVID-19 a s tím spojeného zákazu cestování se tyto cesty nemohly uskutečnit.

Druhá část projektu byla naplánována na období od poloviny roku 2020 do poloviny roku 2021, v rámci ní se účastníci projektu věnují práci na samotném konceptu budoucí expozice. Byla vytvořena pracovní skupina složená z externích členů (Helena Sadílková, Čeňek Pýcha, Eva Dittingerová a Renata Berkyová) a interních zaměstnanců muzea (Petra Svobodová, Jana Horváthová, Veronika Kolaříková,

Veronika Lucassen, Anna Míšková a Dušan Slačka), jejímž účelem bylo vypomáhat muzeu a tvůrcům expozice s ukotvením námětu expozice a poskytnout svou expertizu a své zkušenosti na jednotlivé aspekty témat, vystavování a zpracování libreta. Součástí byly také diskuze se zástupci pozůstalých po obětech tábora, jmenovitě Čeňkem Růžičkou, Janem Hauerem a Rudolfem Murkou, kteří měli (a nadále budou mít) možnost vyjádřit se k expozici, již muzeum tvoří. Na základě mnoha velmi plodných debat vznikl námět expozice, který stručně shrnuje, o čem expozice v památníku Lety u Písku bude a s jakými tématy se bude vyrovnávat. Z tohoto námětu pak jeho autoři Anna Míšková a Dušan Slačka vytváří libreto expozice, které se stane základem pro širší autorský tým scénáře expozice a pro vypracování architektonického a grafického návrhu expozice.

Jedním z výstupů tohoto projektu, kromě samotného ná-

mětu a libreta expozice, bude také online přístupná dokumentace, jež shrne poznatky z cest a zkušenosti, které projektový tým získal na této cestě. Tato dokumentace bude dostupná na webu muzea do konce roku 2021 a měla by sloužit nejenom jako formální výstup z projektu, ale jako možná inspirace pro další tvůrce expozic.

Ačkoliv nám pandemie výrazně zkomplikovala celé fungování projektu, jsme vděční Mezinárodní alianci pro připomínání holokaustu za finanční podporu. Díky zkušenostem načerpaným od kolegů ze zahraničí a z navštívených institucí jsme byli schopni lépe promýšlet jednotlivé aspekty expozice a dát si pozor na místa, která byla dle zkušeností kolegů problematická. Pomohlo nám to nastínit směr uvažování a také vytvořilo pevné kontakty s kolegy ze zahraničí, které třeba v budoucnosti povedou k hlubší spolupráci na dalších projektech.

▲ Zástupci Muzea romské kultury s kolegy z Památníku zavražděných Židů před památníkem evropských Romů zavražděných během nacismu v Berlíně. Foto MRK – Monika Křivánková

ČINNOST ODBORNÉHO ODDĚLENÍ

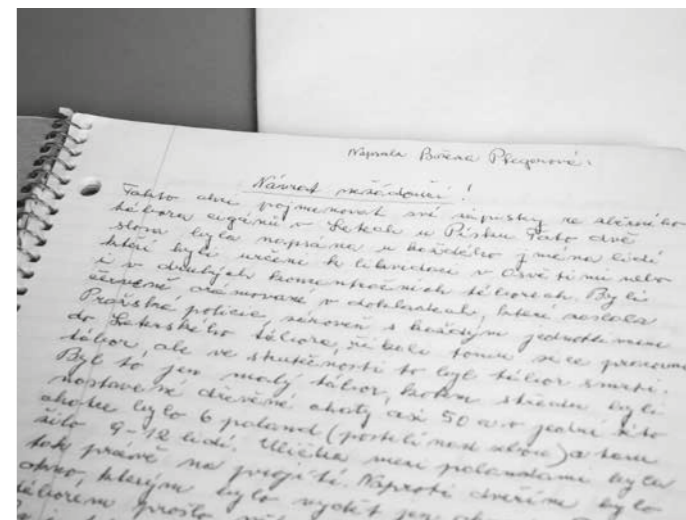
Petra Svobodová

Hlavní pracovní náplň oddělení spočívá ve sbírkotvorné činnosti ve smyslu budování a zkvalitňování sbírky, náležitě správy a péče o ni. Sbírková Muzea romské kultury je zapsána pod evidenčním číslem MRR/002-05-13/231002 v Centrální evidenci sbírek muzejní povahy (dále jen CES). Informace o ní jsou dostupné na http://www.cesonline.cz/ar1-ces/cs/detail-ces_us_cat.1-sb0000299-Sbirka-Muzea-romske-kultury/?disprec=1&iset=1 a na webu muzea <https://www.rommuz.cz/odborna-verejnost/oddeleni/>. Je členěna do čtyř podsbírek a obsahuje celkem 13 sbírkových fondů. Po celý rok probíhala chronologická a systematická evidence, v rámci níž byla dle potřeb pořizována fotografická dokumentace předmětů. Celkový počet přírůstků do sbírky za rok 2020 činí 184 přírůstkových čísel, která tvoří 533 kusů sbírkových předmětů. Všechny čtyři podsbírkové byly průběžně rozšiřovány sběrem, koupěmi, dary a výzkumnou činností, nesbírkové kolekce vlastní dokumentací. V červnu a prosinci byly vypraveny žádosti o aktualizace evidenčních údajů v CES. Celkem bylo zakoupeno 181 ks sbírkových předmětů (61 přírůstkových čísel) v celkové hodnotě 228 412,13 Kč.

V roce 2019 byla odborná činnost MRK (správa sbírky) podrobena kontrole ze strany Nejvyššího kontrolního úřadu. V návaznosti na uskutečněnou kontrolu vstoupilo ke dni 2. 1. 2020 v platnost Rozhodnutí ředitelky muzea k nápravě zjištění NKÚ a ke dni 1. 5. 2020 byly aktualizovány a vydány všechny interní pokyny vedoucí Odborného oddělení v rámci nové soustavy interních normativních aktů.

Výběr z akvizic

Již v roce 2019 se do fondu písemného materiálu sbírek muzea dostaly kopie unikátního rukopisu vzpomínek někdejší vězeňkyně tzv. cikánského tábora v Letech u Písku Boženy Pfliegerové. Jejím potomkům Janu Hauerovi a Emílii Berry vděčí muzeum za jistě nejvzácnější písemnou akvizici letošního roku, kterou jsou originál-

▲ Rukopis Boženy Pfliegerové, pamětnice holokaustu, konec 80. let 20. století, ze sbírky Muzea romské kultury, MRK 40/20

▲ Ceija Stojka, bez názvu (kopretiny s včelími máky), olejomalba na lepence, 1971, ze sbírky Muzea romské kultury, MRK 43/20

ní rukopisy těchto vzpomínek. Na 20 listech formátu A4 svázaných v sešitu a dalších 70 volných listech popsaných na konci 80. let 20. století částečně z jedné a částečně z obou stran se přeživší válečné perzekuce snažila na jednu stranu vyrovnat s traumatickými zážitky, ale zároveň plánovala jejich prostřednictvím skrze autentickou reflexi ženy, která strašlivé podmínky nucené táborem internace prožila, informovat veřejnost. Textu, jež rozpracovala v několik verzích, dala název *Návrat nežádoucí*. Vedle jádra, týkajícího se detailního popisu situace v leteckém táboře, včetně smrti v táboře narozené tříměsíční dcerky, popisuje také život před internací a částečně také po ní. Rukopis se stal jedním z klíčových zdrojů při formulování námětu budoucího Památníku holokaustu Romů a Sintů v Čechách v Letech u Písku

a podobně nenahraditelnou roli by měl hrát také v připravované expozici památníku.

Fond výtvarného umění se v průběhu letošního roku rozrostl o nové přírůstky především od soukromých vlastníků. Jde např. o dílo s názvem *Smutek*, které je datováno rokem 1980 a autorem je známý romský umělec Rudolf Dzurko. Darem jsme od stejného majitele získali také malou dřevěnou sošku, která vhodně doplní stávající kolekci trojrozměrných děl od tohoto autora. Dalším přírůstkem je olejomalba od respektované neromské výtvarnice Bohumily Doleželové. Muzeum systematicky doplňuje soubor děl této autorky a sbírka se novým přírůstkem značně obohatila. V neposlední řadě se můžeme pochlubit olejomalbou od renomované rakouské

▲ Rudolf Dzurko, *Smutek*, skleněná drť lepená na tabulovém skle, cca 1980, ze sbírky Muzea romské kultury, MRK 41/20

▲ Bohumila Doleželová, bez názvu, olejomalba na dřevěné desce, ze sbírky Muzea romské kultury, MRK 42/20

▲ Rudolf Dzurko, bez názvu, dřevo, ze sbírky Muzea romské kultury, MRK 45/20

romské autorky Ceijy Stojky. Obraz letících ptáků nad loukou posetou květinami jsme získali také od soukromého majitele a malířka jej vytvořila v roce 1971.

Etnografickou sbírku, konkrétně fond tradičních řemesel, profesí a zaměstnání, obohatil unikátní ručně zhotovený koňský bič z oblasti Fagaraš v Rumunsku, odhadovaného stáří 80–100 let. Vyrobil jej dědeček majitelky Traian Caldarar ze skupiny olašských Romů, respektive Kalderašů, kteří se po generace až dodnes živí kotlářstvím. Díky dlouholetým kontaktům může muzeum takřka pravidelně prostřednictvím nových akvizic dokumentovat tradiční hmotnou kulturu této skupiny Romů.

Do **fondů textilu** přibyla celkem čtyři přírůstková čísla. Zmíňme autorské dílko – dámské šaty z viskózy od

▲ Veronika Kačová, autorské náušnice s květinovým vzorem, bižuterie, ze sbírky Muzea romské kultury, MRK 46/20

▲ Bič z majetku subetnika Kalderašů, oblast Fagaraš v Rumunsku, cca 1910–1930, ze sbírky Muzea romské kultury, MRK 91/20

▲ Šátek s květinovým potiskem z rodinného majetku Jarmily Ištvánové, ze sbírky Muzea romské kultury, MRK 61/20

▲ Veronika Kačová, autorské šaty s květinovým vzorem, viskóza, ze sbírky Muzea romské kultury, MRK 44/20

Veroniky Kačové. Jde o všestrannou umělkyni, s níž muzeum dlouhodobě spolupracuje. Snahou této mladé romské osobnosti je odbourávání předsudků vůči Romům. Miroslava Pilová, jedna z dcer přeživšího holokaustu, pamětníka věznění z rasových důvodů v tzv. cikánském táboře v Hodoníně u Kunštátu, koncentračním táboře Auschwitz i jinde, Františka Daniela, nabídla muzeu ke koupi několik zajímavých předmětů: černočervené sametové šaty s volány a krajkou, které nosila maďarská Romka, pěvkyně převážně romského repertoáru – Antónie Ištvánová (tchyně sestry M. Pilové). Pro muzejní sbírky je unikátní věcí velmi osobní památka po jmenovaném pamětníkovi – jeho černý semišový sváteční klobouk spolu s fotografií, která dokládá, že klobouk byl skutečnou součástí jeho oděvu. Ze stejného zdroje do sbírky přibyl také černý šátek s modrozeleným květinovým potiskem na lemech, který rodina využívala k rituální přísaze. Jako zajímavost dokumentující pro tento rok veskrze aktuální pandemickou situaci jmenujme kolekci autorských ochranných roušek s motivem romské vlajky z pražského obchodu Ščuka shop.

▲ Proslov Ing. Josefa Ference, obyvatele Žebětína a spolupracovníka projektu *Stolpersteine*, 5. 3. 2020, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský

Fond šperku a cenin doznal rozšíření o tři nové akvizice: stříbrný šatlén s přívěskem koňské hlavy v podkově (typický doplněk romského muže z konce 19. a začátku 20. století), ženský náhrdelník s velkou mušlovou kamejí z 20. let 20. století a autorské náušnice od Veroniky Kačové s květinovým vzorem a bižuterními komponenty.

Na konci roku 2019 muzeum obdrželo jednak část pozůstalosti významné etnografky a kunsthistoričky a spolubudovatelky MRK Evy Davidové a taktéž objemný soubor materiálů dokumentující rozsáhlou dlouholetou sběratelskou i badatelskou činnost v oblasti romské kultury Jana Ráce ze Zlína. Etnoložka Eva Mazárová se v průběhu celého roku 2020 věnovala rozřídění jednotlivých konvolutů do funkčních celků s ohledem na strukturu muzejních fondů. Částečně byly zpracovány materiály spadající do fondů video a audio dokumentace.

Provoz **knihovny a studovny** probíhal v zavedeném režimu. Větší část fondu je přístupná pouze formou prezenčních výpůjček (v zájmu zachování celistvosti fondu s odborným zaměřením). Knihovní fond muzea se soustřeďuje i ve své akvizici na romskou literaturu, vedle toho na odborné a populárně naučné publikace o Romech a taktéž (výběrově) na literaturu tzv. ohlasovou – zachycující ohlas romské kultury v písemné kultuře majoritní. Počet přírůstků za rok 2020 činí 416 jednotek (bez periodik 408). Vedle akvizice tištěných publikací probíhá souběžně i sběr elektronických publikací a následuje jejich zařazení do systematické evidence. Navázali jsme spoluprací s nově vzniklou Knihovnou Tery Fabiánové (1930–2007), respektované romské spisovatelky. Do našeho fondu významně přispěly dary z Ukrajiny v podobě zpěvníku a ukrajinsko-romského slovníku. Kniha *Muzyčnyj fol'klor romiv Zakarpattja* neobsahuje pouze zpěvník romských lidových písní, ale také popisuje historii romské hudby se zaměřením na Ukrajinu a představuje místní romské hudební osobnosti včetně mnoha fotografií. Naš fond rovněž obohatily nové publikace Emila Ščuky, zakladatele a prvního předsedy Romské občanské iniciativy a po jistou dobu také prezí-

denta *International Romani Union*. V romštině popisují autorovu politickou dráhu a jeho úsilí v boji za romská práva, autorem překladů do romštiny je básník Jan Horváth, někdejší šéfredaktor novin *Romano kurko* a odborný pracovník MRK, který k naší velké lítosti v tomto roce náhle zemřel (1959–2020). Zajímavou knihou je rovněž sbírka povídek *O mulo!*: povídky o duchách zemřelých z nakladatelství Kher.

Terénní výzkum a dokumentace

Součástí projektu *Outline of the concept of the exhibition for Lety Memorial* financovaného organizací IHRA je mimo jiného také výzkumná a dokumentační činnost zaměřená na shromažďování materiálů k případnému použití v budoucí expozici letského památníku.

Za tímto účelem realizoval Dušan Slačka tři služební cesty, jejichž cílem byl zejména Státní okresní archiv v Písku. Zde pracoval s fondy Místní národní výbor Lety, Archiv obce Lety, Četnická stanice Mirovice, Četnická stanice Písek, Okresní četnické velitelství Písek, Okresní výbor Národní fronty Písek, Archiv města Mirovice II, Místní národní výbor Mirovice, Okresní národní výbor Písek, Okresní úřad Písek, fond Jan Toman (1916–2003), Okresní úřad Písek II, Okresní Soud Mirovice, fond Sběrka Miscelanea. Mezi nejzajímavější nalezené, nafocené a následně na sdílený disk muzea uložené materiály patří například žádosti dvou bývalých vězňů letského tábora o potvrzení doby jejich věznění spolu s odpovědmi MNV Lety z roku 1973, soubor dokumentů, kopií dokumentů a novinových výstřižků spojených s iniciativou umístění památníku v Letech z let 1980–1996, zápis z Matriky zemřelých Městského úřadu Mirovice o úmrtí romského dítěte Josefa Daniela (na rozdíl od stovek zápisů obětí letského tábora v mirovických církevních matrikách, obsahuje městská matrika pouze toto jedno jméno, protože chlapec zemřel ve vězení mirovického okresního soudu), materiály k přípravám na nakonec nerealizované zřízení „tábora pro cikány“ v Cerhonicích na Písecku z let 1946–1947 apod.

V průběhu poslední služební cesty navštívili Dušan

Slačka a Anna Míšková archivářku města Mirovice Marii Hrdinovou a nafotili zejména vzácný soubor fotografií z doby II. světové války místního fotografa Karla Hungra.

V roce 2020 Muzeum romské kultury spolupracovalo na projektu *Stolpersteine* pro žebětínské Romy, který byl slavnostně zakončen v březnu položením dvou kamenů *Stolpersteine* v Brně-Žebětíně. Tomu předcházela výzkum historičky muzea Anny Míškové, která v Moravském zemském archivu a v Národním archivu v Praze získávala informace o tom, kteří Romové v Žebětíně žili a jaké byly jejich osudy. Tyto cenné informace, spolu s vzácnými informacemi, které získal iniciátor projektu a žebětínský obyvatel Ing. Josef Ferenc, poskytly důležitý základ při výběru jmen, která jsou v Žebětíně připomenuta.

Kameny *Stolpersteine* uložené do dlažby v Žebětíně na rohu ulic Ostrovačická a Klobouček nesou jména Jany Danielové a Anastázie Danielové.

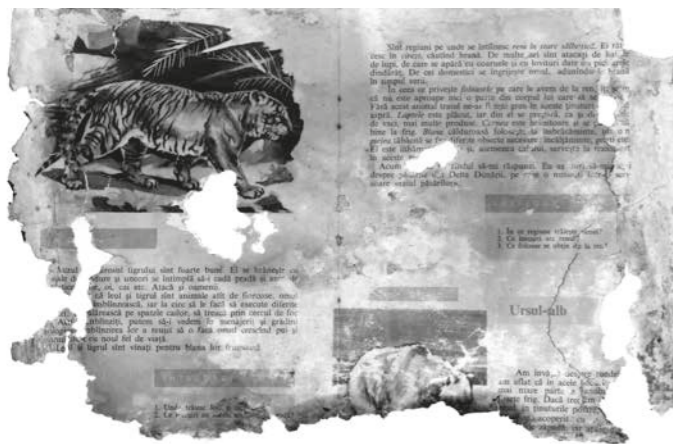
V rámci přípravy článku o etnoemancipačních snahách Romů v meziválečném období (jednak zaměřený na zachycení prvků rozvoje romské identity, ale také na snahy najít místo v majoritní společnosti a jejich politických, kulturních, sportovních a dalších institucích) navštívil Dušan Slačka dne 30. 11. badatelnu Státního okresního archivu Hodonín, kde pracoval zejména s Pamětní knihou města Strážnice I (1914–1945) z fondu Archiv města Strážnice II. Výstupem výzkumu bude text vypracovaný ve spolupráci s romistkou Ladou Vikovou publikovaný v připravované kolektivní publikaci o etnoemancipačních snahách Romů v různých evropských zemích ve 20. a 30. letech 20. století, již připravuje Elena Marushiaková a Vesselin Popov. V rámci stejného výzkumu byly také získány kopie rozsáhlého souboru dokumentů z Archivu bezpečnostních složek.

V souvislosti se sociálním vyloučením a prací s mládeží je mnohokrát ve společnosti zmiňované téma motivovanosti dospívajících lidí. Martin Bajger, organizátor neformální skupiny mladých Romů *Romano Jasnica Spolek* ze severních Čech, objevuje v mladých lidech

organizační talent a touhu po seberealizaci. Samotný výzkum muzea – realizovaný Robinem Striou a Josefem Bagárem ml. – zachytil vrcholný moment finále talentové soutěže „Ústecko má talent“ (25. 9. 2020), nicméně obsáhlejší práce mladých lidí z tohoto regionu by byla lépe podchycená v individuálních rozhovorech, které z povahy akce nebylo možné časově realizovat. Zdokumentována je řada nadějných muzikantů, zpěváků, tanečníků, ale i organizátorů. Výzkum bude pokračovat.

Rok 2020 byl i ve znamení dokončování rozsáhlé populárně-naučné publikace...to jsou těžké vzpomínky (téměř 800 stran) zveřejňující tematicky členěné vzpomínky pamětníků, jak je muzeum zaznamenávalo předchozích téměř 30 let. Tento první svazek knihy je vymezen dobou předválečnou a válečnou. Pod vedením Jany Horváthové se na vzniku knihy podílí většina odborných pracovníků muzea. Při příležitosti přípravy této publikace také postoupily práce na zpracování a utřídění orálně-historického souboru, které budou pokračovat i v dalších letech.

Projekt *The Archive of Milena Hübschmannová* usiluje o zachování a postupné zpřístupnění vědecké pozů-

▲ Jeden z listů z knihy o zvířatech nalezených uvnitř podmalby během restaurování, cca 50. léta 20. století, ze sbírky Muzea romské kultury

stalosti romistky a indoložky Mileny Hübschmannové (1933–2005), jejíž odkaz prezentuje cenné zdroje k dějinám, jazyku a celkově kultuře Romů. Doc. PhDr. Milena Hübschmannová, CSc. je zakladatelskou osobností oboru romistika v Československu, její vědecká pozůstalost je nesmírně významná jak v regionu bývalé federace, tak ve světovém kontextu. MRK se stalo majitelem rozsáhlé-

▲ Interiérová podmalba na skle, pravděpodobně z domácnosti rumunských Kalderašů, stav před restaurováním, ze sbírky Muzea romské kultury, MRK 28/2013

ho materiálu písemné pozůstalosti M. Hübschmannové těsně po její tragické smrti, doposud však z kapacitních důvodů nemohlo začít s jeho zpracováním. Práce na elementárním zpracování předmětného materiálu, který je z největší části tvořen písemným materiálem vzniklým celoživotní prací vědkyně a dále její knihovnou, začala probíhat na základě dvoustranné meziinstitucionální dohody mezi MRK a Seminářem romistiky FF UK. Dvouletá smlouva o této dohodě byla uzavřena v lednu 2020. Univerzitní pracoviště Seminář romistiky, které vzniklo v roce 1994 právě z iniciativy Mileny Hübschmannové, zajistilo kvalifikované pracovníky kompetentní přistoupit na základě jejich jazykových znalostí (romštiny a světových jazyků) k podrobné práci na doposud nijak neutříděném materiálu. Financování projektu bylo po vzájemné dohodě obou institucí poskytnuto americkou nadací Bader Philanthropies, která dvěma po sobě jdoucími jednoletými granty podpořila projekt na FF UK.

O výpůjčku interiérové podmalby s pravděpodobně mariánským motivem požádalo na svou výstavu Lidová víra Národní muzeum. Vystavení předmětu musel kvůli fyzickému stavu nutně předcházet restaurátorský zásah, který umožnil rozkrýt provenienci předmětu. Kurátorka se domnívala, že obraz pochází z domácnosti Romů ze skupiny olašských Romů-Kalderašů v Rumunsku. Uvnitř adjustace byly nalezeny vsazené texty rumunského původu, které její hypotézu potvrdily. Jedná se o listy z knihy o zvířatech z cca 50. let 20. století, jež sice byly velmi zničené, navzdory tomu se je ale podařilo zrestaurovat. Zrestaurované listy byly vloženy zpět do adjustace.

Výběr z přednášek

Odborní pracovníci zrealizovali v důsledku vládních opatření v souvislosti s pandemií Covid-19 pouze část přednáškového cyklu Dějiny a kultura Romů pro studenty Historického ústavu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně (jarní semestr 2020). Historička Petra Svobodová představila odbornou činnost MRK ve stejnojmenné přednášce v tzv. Bloku expertů studentům Ka-

tedry informačních studií a knihovnictví FF MUNI v prosinci 2020.

Personální změny

Odbornou agendu zajišťovalo devět pracovníků včetně vedoucí, jimž vypomáhalo smluvně několik externích spolupracovníků. Řada studentů univerzitních oborů etnologie či historie na oddělení absolvovala své stáže. Oddělení od 1. 1. 2020 personálně posílila historička Anna Míšková, která do roku 2019 pracovala na Oddělení památníků romského holocaustu. Ujala se správy fondu archeologických nálezů z lokality Lety u Písku a fondu nesebírkových kopií archivních materiálů.